

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมโลกและสังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปมาก และกำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ตลอดเวลา จนยากที่การศึกษาในแนวคิดและรูปแบบเดิมของเรา จะก้าวให้ทันได้ จึงต้องมีการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ และต้องผนึกกำลังร่วมกันทุกฝ่าย จึงจะเป็นผลสำเร็จ ขณะนี้ประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหา และรากฐานที่สำคัญของ ปัญหาทั้งปวงคือเรื่องคุณภาพคน (ลีปนนท์ เกตุทัต และคณะ. 2539 : 3-24) ซึ่งเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคน คือการศึกษา (วรรณพร สุขอนันต์. 2541 : 1) การศึกษาจึงเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศชาติ การจัดการศึกษาเป็นภารกิจหลักและ สำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง (สุมน อมรวิวัฒน์ สวัสดิ์ จงกล และไพฑูริย์ สิ้นลภรัตน์. 2541 : 605) โรงเรียนประถมศึกษา ถือว่าเป็นหน่วยงาน ทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาให้กับประชาชนส่วนใหญ่ ของประเทศ ผลของการจัดการศึกษาจะเป็นเช่นใด ย่อมขึ้นอยู่กับ การดำเนินงานของผู้บริหาร โรงเรียนเป็นประการสำคัญ ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จึงเป็นบุคคลที่สำคัญ และมีบทบาทในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา (ชลอ มงคลการุณย์. 2530 : 8) และเป็นที่กล่าวกันโดยทั่วไปว่า ปัจจุบันผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบอย่างใกล้ชิดต่อการ จัดการศึกษาอันเป็นพื้นฐานการศึกษาทุกระดับ การที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เหมาะสม กับความสำคัญที่มีผู้กล่าวถึงได้นั้น ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของงาน บริหารโรงเรียนอันเป็นหน้าที่รับผิดชอบของงาน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ. 2532 : 6) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนับว่าผู้บริหารเป็นกุญแจดอกสำคัญ ในการเปิดมิติใหม่ของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (เกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. 2542 : 3-7) และนโยบาย หลักสูตร ความมุ่งหมายของการศึกษาหรือวิธีสอนต่าง ๆ โรงเรียนจะนำไปใช้หรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับ

ผู้บริหารโรงเรียนทั้งสิ้น ถ้าผู้บริหารโรงเรียนไม่เข้าใจหน้าที่ของตน ไม่ดำเนินนโยบายให้ถูกต้องแล้ว นโยบายต่าง ๆ ก็จะไม่เป็นไปตามความมุ่งหมายหรือประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการบริหารจึงถือเป็นวิชาชีพชั้นสูง (Professional) (ภิญโญ สาร. 2526 : 2-3) ผู้บริหารโรงเรียนที่จะสามารถจัดการศึกษาในโรงเรียนของตนให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง คือ การเป็นผู้นำและเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ (มารศรี สุธานี. 2540 : 1 ; อ้างอิงมาจาก Sergiovanni. 1984 : 7 ; Davis and Thomas. 1989 : 18) เพราะวิสัยทัศน์ คือการมองไปข้างหน้าไกล ๆ เพื่อวางแผนแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (ฤทธิงกูร วงษ์. 2544 : 143) วิสัยทัศน์เป็นคุณสมบัติของผู้นำที่สามารถมองเห็นภาพในอนาคตของงานที่พึงปรารถนา โดยภาพนั้นมีความเป็นไปได้ มีเป้าหมายและทิศทางที่ชัดเจน และสามารถมองเห็นวิธีการปฏิบัติที่จะทำให้องค์การดำเนินไปในทิศทางนั้นจนบรรลุวัตถุประสงค์ (วรรณพร สุขอนันต์. 2541 : 27) ไม่มีโรงเรียนใดสามารถสร้างสรรค์ให้เจริญก้าวหน้า และสามารถดำรงรักษาความเป็นโรงเรียนที่ดีไว้ได้หากผู้บริหารโรงเรียนไม่มีวิสัยทัศน์ (Ramsay and Clark. 1990 : 1)

วิสัยทัศน์จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับทุก ๆ คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียน เพราะผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่ต้องมีศักยภาพสูงในการค้นหาสิ่งซึ่งต้องการจะให้โรงเรียนเป็นอย่างไรในอนาคต (Blumberg and Greenfield. 1986 : 228) และต้องกำหนดวิสัยทัศน์ของตนเองและองค์กร รู้จักสร้างภาพอนาคตของโรงเรียนที่เหมาะสมกับภารกิจ ศักยภาพและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนของตน มุ่งมั่นผลักดันทุกวิถีทางที่จะให้วิสัยทัศน์นั้นเป็นจริง เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการพัฒนา (กรมวิชาการ. 2539 : 2) เพราะผู้บริหารโรงเรียนมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน (Andrews and Soder. 1987 : 9-11) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่านที่เชื่อว่าผู้บริหารเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนประสบความสำเร็จ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2534 : 44) แต่มีใ้เชื่อว่าผู้บริหารโรงเรียนทุกคนจะสามารถจัดการศึกษาได้ประสบผลสำเร็จได้ นักการศึกษาจึงเชื่อว่าผู้บริหารโรงเรียนที่จะสามารถจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นจะต้องมีความเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์ (Blumberg and Greenfield. 1986 ; 176-179 ; Davis and Thomas. 1989 : 18 ; Ramsey and Clark. 1990 : 1)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาระดับวิสัยทัศน์และแนวทางในการพัฒนาวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ทั้งนี้ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร ผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดจนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ในการกำหนดแนวทางพัฒนา เสริมสร้างผู้บริหารโรงเรียนให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ สามารถบริหารโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลยิ่งขึ้นอันจะส่งผลต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อเปรียบเทียบวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคามที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน
3. เพื่อเปรียบเทียบวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคามที่มีอายุราชการต่างกัน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคามที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกันมีวิสัยทัศน์แตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน
2. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคามที่มีอายุราชการต่างกันมีวิสัยทัศน์แตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งวิจัยวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ของบรอน (มาร์ศรี สุธานี. 2540 : อ้างอิงมาจาก Braun. 1991 : 1139 : 6) เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมุ่งวิจัยใน 3 ด้าน ดังนี้

1. การสร้างวิสัยทัศน์
2. การเผยแพร่วิสัยทัศน์
3. การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2544 จาก 576 โรงเรียน จำนวน 576 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2544 จำนวน 230 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด. 2535 : 40) และการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) (บุญชม ศรีสะอาด. 2535 : 44-45)

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 ขนาดโรงเรียน จำแนกเป็น

- 1) โรงเรียนขนาดใหญ่จำนวนนักเรียนจำนวน 301 คนขึ้นไป
- 2) โรงเรียนขนาดกลางจำนวนนักเรียน จำนวน 121-300 คน
- 3) โรงเรียนขนาดเล็กจำนวนนักเรียน จำนวนไม่เกิน 120 คน

3.1.2 อายุราชการ จำแนกเป็น

- 1) อายุราชการต่ำกว่า 23 ปี
- 2) อายุราชการ 23 ปีขึ้นไป

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ใน 3 ด้าน คือ

- 3.2.1 การสร้างวิสัยทัศน์
- 3.2.2 การเผยแพร่วิสัยทัศน์
- 3.2.3 การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **โรงเรียนประถมศึกษา** หมายถึง โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา (โรงเรียนขยายโอกาส) ปีการศึกษา 2544
2. **ผู้บริหารโรงเรียน** หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้รักษาการในตำแหน่งดังกล่าวในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2544
3. **วิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียน** หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนที่สามารถมองเห็นภาพในอนาคตของโรงเรียนที่ต้องการจะให้เป็นอย่างชัดเจน โดยภาพนั้นสอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษา มีความเป็นไปได้ สามารถมองเห็นวิธีการปฏิบัติและสามารถสื่อสารให้บุคลากรในโรงเรียนได้เข้าใจเป้าหมายของโรงเรียนตรงกันเพื่อที่จะนำโรงเรียนให้บรรลุความต้องการนั้น ใน 3 ด้าน คือ
 - 3.1 **การสร้างวิสัยทัศน์** หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนสามารถสร้างภาพในอนาคตของงานบริหารโรงเรียนได้อย่างชัดเจน โดยอาศัยทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล
 - 3.2 **การเผยแพร่วิสัยทัศน์** หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนสามารถสื่อสารให้คณะครูได้รับรู้และเข้าใจวิสัยทัศน์ของตนได้อย่างชัดเจน ยอมรับ มองเห็นความเป็นไปได้ เต็มใจที่จะปฏิบัติงานทั้งหลาย เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์นั้น โดยการใช้คำพูด สัญลักษณ์ การกระทำ และการให้รางวัล
 - 3.3 **การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์** หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำวิสัยทัศน์ที่สร้างขึ้นไปสู่การปฏิบัติที่แท้จริงได้เป็นผลสำเร็จ โดยวิธีการหลอมรวมวิสัยทัศน์ของตนลงไปสู่ปรัชญา นโยบาย เป้าหมาย แผนงาน โครงการต่าง ๆ ในกิจวัตรประจำวันของโรงเรียนเพื่อให้วิสัยทัศน์ที่สร้างขึ้นนั้นดำเนินไปเป็นผลสำเร็จ
4. **โรงเรียนขนาดใหญ่** หมายถึง โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดมหาสารคาม สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคามมีจำนวนนักเรียนจำนวน 301 คนขึ้นไป
5. **โรงเรียนขนาดกลาง** หมายถึง โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดมหาสารคาม สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม มีจำนวนนักเรียน 121-300 คน

6. โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดมหาสารคาม สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน
7. อายุราชการ หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติราชการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม จำแนกเป็น
 - 7.1 อายุราชการต่ำกว่า 23 ปี
 - 7.2 อายุราชการ 23 ปีขึ้นไป

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการ กำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมและแนวทางเพื่อพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน
2. ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนได้พัฒนาวิสัยทัศน์ของตนเองอันจะส่งผลต่อประสิทธิผล และประสิทธิภาพในการบริหาร

Rajabhat Mahasarakham University